

Da la Lia dals pievels (1920) a l'ONU (2002)

Sa repetan ils resultats d'antruras era per entrar en las Naziuns Unidas?

DA GIUSEP CAPAUL / ANR

■ **I dat – en vista a la votaziun d'entrar en l'ONU – in fatg ch'è strusch vegni remartgà fin ussa: La Svizra è stada da 1920–1938 commembra cumplaina da la Lia dals pievels cun sia sedia a Geneva. Quella instituziun è vegnida fundada suenter l'emprima guerra mundiala sin iniziativa dal president american Wilson per promover la collavuraziun tranter las naziuns e garantir pasch e segirezza.** Questa organisaziun mundiala ha bain gè tsherts success, ma n'ha tuttina betg pudì impedir la guerra (1939–1945).

Suenter la fin da la segunda guerra mundiala èn las Naziuns Unidas vegnidas fundadas 1945 a San Francisco en l'America cun la medema finamira sco l'organisaziun anteriura. Pli che 50 onns èn passads dapi lu. La Svizra è – sper il Vatican – anc il sulet stadi che na fa betg part da las Naziuns Unidas (ONU). Ils 3 da mars ha il pievel svizzer da decider surlonder. Ina cumparegliaziun cun la votaziun dals 16 da matg 1920 – davart l'entrada en la Lia dals pievels – è interessanta e na senza insaquantas parallelas.

Igl è adina i «be» per la neutralità

L'entrada da la Svizra en la Lia dals pievels era a ses temp medemamain zunt dispidada e las opiniuns fitg divididas. S'engaschè fitg persuerter è cuss. fed. Giuseppe Motta, schef dal departament politic (e sez stà 1924 president da la Lia dals pievels). Il parlament federal n'era betg cunter e schizunt pront da sa participar a sancziuns economicas, dentant na a politics. En ina declaranza han las pussanzas grondas dentant reconuschì il favrer 1920 la neutralità integrala da la Svizra dapi 1815 che servia a la pasch e da la defender.

Ferm persuerter d'ir en la Lia dals pievels eran il Tessin e la Svizra franzosa, zunt sceptica dentant la Svizra tudestga. Fitg encunter eran ils socialdemocrats, siond la Lia per els in instrument da la pussanza imperialistica e chapitalistica. Er il senat american aveva refusà da laschar far part ils Stadis Unids a la Lia dals pievels, schegea ch'il president dal stadi era l'iniziant per propi da questa. Quai era aua sils mulins dals adversaris. La renunzia a la neutralità – quai era ina persvasiun fitg derasada – saja in pretsch memia aut. In grond adversari era dal remi-

La Svizra e l'ONU; in'istorgia che n'è anc betg scritta a fin.

KEYSTONE

ment era il schef dal stab general Theofil Sprecher von Bernegg.

Sancziunà cler dal parlament

A cuss. fed. Motta èsi dentant reussì – cun sia gronda retorica – da persvader il parlament federal. El cussegli nazional è l'entrada da la Svizra en la Lia dals pievels vegnida acceptada cun 115:55 vuschs ed el cussegli dals stans cun 30:6 vuschs.

Acceptà cun la pli pitschna maioritad dad 11½ chantuns

La votaziun davart l'entrada en la Lia dals pievels ha gè li ils 16 da matg 1920. Pertutgant ils resultats da spegtgar eran ins avant fitg resalvà. La campagna è stada zunt passinada. Tar il pievel (be ils umens han pudì vuschar) è la decisiun stada clera cun 416870 gea e 323719 na. Decisivs per quest resultat sajan ils chantuns romands stads. Tar ils chantuns èsi dentant i piz a cup. Dals 22 chantuns dad alur (senza il Giura) han be gist 11½ ditg gea e 10½ èn stads encunter. Il Grischun aveva er acceptà, schegea na per bieras vuschs, ed uschia contribuì al gea dals chantuns. S'engaschè fitg persuerter era cuss. fed. Felix Calonder. Be ina mesa vusch

chantunala ha pudì impedir in pari che avess muntà la refusada.

Qua sa dat davairas ina parallela cun uss. Il pli dal pievel astgass votar er per l'ONU. Dumengia passada han las gassetas bain annunzià ch'ins saja en la vischinanza da 12 chantuns (la maioritad dals 23 chantuns) pro. Ma uschè segir n'ha quai betg tunà. E sa sentir uss memia segir munta da dar liber la vusch a quels pertschients che n'èn anc betg sa decidids. Cuntanscher er quella giada il pli dals chantuns ha num vus. Tar ina roscha chantuns è quai anc tut avert.

Returnà 1938 a la neutralità assoluta

La Svizra ha fatg sias experientschas spezialas cun la Lia dals pievels. En consequenza da l'occupaziun da l'Abessinia 1936 tras l'Italia ha la Lia dals pievels decretà sancziuns economicas vers quest pajais. Er la Svizra è stada sfurzada da far part – cunter veglia – da las sancziuns vers l'Italia ed è vegnida en ina situaziun zunt precara. Per cuss. fed. Motta ha quai muntà in grond dilemma. La Svizra è bain s'exprimida cunter in scumond total da commerzi cun l'Italia.

Las sancziuns decretadas vers l'Italia n'han dentant betg funcziunà. Mintgacas aveva la Lia dals pievels desditg en

quest cas. Tscherts circuls postulavan perquai l'extrada da la Svizra da la Lia dals pievels. Cuss. fed. Motta era cunter. Perencunter vuleva el che la Svizra vegnia liberada da sa participar a tuttas sancziuns economicas, pia da pudair returnar a la neutralità senza restricziuns. Quai è vegni cuntanschi 1938 cun declarar a la Lia dals pievels che la Svizra restia bain en l'organisaziun mundiala, dentant el rom da sia neutralità assoluta. Quai era alur indispensabel en vista a sia situaziun geografica tranter las pussanzas grondas che sa preparavan per la guerra.

La Lia dals pievels ha acceptà questa decisiun da la Svizra. Ella n'aveva betg pli da sa participar a sancziuns economicas e pudeva avair vinavant la sedia da la Lia. Cunquei era l'epoca da la Lia dals pievels dentant terminada per la Svizra. Questa ha fatg en quel temp er bunas experientschas cun sia politica exteriura. L'idea da la Lia dals pievels aveva dentant fatg naufragi, perquai che las pussanzas grondas n'eran betg pli prontas da renunziar a lur expansiun en favur d'ina politica da pasch, segirezza ed equiliber. E la Svizra avaiava dad avair quità en emprima lingia per sa sezza – quai en in temp da grevas smanatschas ch'era lu tut auter ch'oz.